

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๔๘

๑. ลักษณะที่จะประกอบพจน์ชื่อยุทธได้ เฉพาะในพจน์ชื่อยุทธ มีหลักอย่างไร ๑ อหิงสา, อุพพาเทสิ, วฏฺโฆ, เอกกุกตา, ปนฺณายิ ประกอบชื่อยุทธถูกหรือผิด ถ้าผิดจงแก้ให้ถูก ๑
๒. โสปนินคคหิตสนธิ ในที่เช่นไร จึงสนธิคหิตได้ ๑ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ๑ สมฺปทเมเวตฺ เป็นสนธิอะไร ๑ ตัดและต่ออย่างไร ๑
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. ราชคหฺ เป็นนามนามชนิดไหน ๑
 - ข. ศัพท์โมคฺณะ เข้าสมาสแล้ว นิยมทำอะไร ๑
 - ค. อายสมฺโต เป็นวิภัติอะไรได้บ้าง ๑
 - ฆ. อมฺห ศัพท์ เป็นสัพพนามชนิดไหน ๑
 - ง. โต ตถ บัจจยฺ เป็นเครื่องหมายวิภัติอะไร ๑
๔. ในอาชยาด แบ่งธาตุเป็นกี่ชนิด ๑ ชนิดไหนเป็นได้ที่วางก ๑ อุทฺปาติ และ วิโสธเย ในคำว่า "ตฺสฺมา สิลฺลํ วิโสธเย" ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ๑
๕. บัจจยนามกิตฺก แบ่งเป็นกี่พวก ๑ และใช้ต่างกันอย่างไร ๑ จีวรปารุณฺ (จวน), โคโป, ทุสฺสโก ลงบัจจยอะไร ๑ เป็นรูปและสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๑
๖. สมาสเช่นไร ชื่อว่ากัมมธารยสมาส ๑ มีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ เทวมนุสฺสบุชฺโต (สตฺถา), อนฺโตเคหฺ เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ๑
๗. เสฏฺฐตฺหิตฺ มีบัจจยเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ อรหฺตฺตํ, เทรณฺณโก, อฏฺจโม ลงบัจจยอะไร ๑ ในตฺหิตฺไหน ๑ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๑

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ลักษณะที่จะประกอบพยัญชนะสังโยคได้ เฉพาะในพยัญชนะวรรค มีหลักอย่างนี้ คือ พยัญชนะที่ ๑ ซ่อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้, พยัญชนะที่ ๓ ซ่อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของตนได้, พยัญชนะที่ ๕ สุตวรรค ซ่อนหน้าพยัญชนะในวรรคของตนได้ทั้ง ๕ ตัว ยกเสียแต่ตัว ง ซึ่งเป็นตัวสะกดอย่างเดียวมิได้มีสำเนียงในภาษาบาลี ซ่อนหน้าตัวเองไม่ได้ ๑

อหิงสา	ประกอบสังโยคผิด	แก้ให้ถูกเป็น	อหีสา
อุพฺปาเทสิ	ประกอบสังโยคผิด	แก้ให้ถูกเป็น	อุปฺปาเทสิ
วุฏฺโฒ	ประกอบสังโยคผิด	แก้ให้ถูกเป็น	วุฏฺโหม
เอกกฺคตา	ประกอบสังโยคผิด	แก้ให้ถูกเป็น	เอกคฺคตา
ปญฺญาปิ	ประกอบสังโยคผิด	แก้ให้ถูกเป็น	ปญฺญาปิ ๑

๒. ในที่เช่นนี้ คือ เมื่อมีสระหรือพยัญชนะอยู่เบื้องหลัง ลบนิคคหิตซึ่งอยู่หน้าบ้างก็ได้ ๑ ตัวอย่างที่มีสระอยู่เบื้องหลัง เช่น ตาส-อหฺ เป็น ตาสาทฺ, วิทฺน-อคฺ เป็น วิทฺนคคฺ, ตัวอย่างที่มีพยัญชนะอยู่เบื้องหลัง เช่น อริยสจฺจาน-ทสฺสนํ เป็น อริยสจฺจานทสฺสนํ, พุทฺธาน-สาสนํ เป็น พุทฺธานสาสนํ ๑

- สมฺปทเมเวตฺ เป็นอาเทศนิกคหิตสนธิ และโลปสระสนธิ ตัดเป็น สมฺปท-เอว-เอตฺ
ระหว่าง สมฺปท-เอว นิคคหิตอยู่หน้า ถ้าสระอยู่เบื้องปลาย แลลงนิกคหิตเป็น ม ต่อเป็น สมฺปทเมว

ระหว่าง สมฺปทเมว-เอตฺ ถ้าสระหน้าและสระหลังไม่มีพยัญชนะคั่นในระหว่างลบนสระหน้า คือ อ ที่ สมฺปทเมว ต่อเป็น สมฺปทเมเวตฺ ๑

๓. ได้ตอบคำถาม ต่อไปนี้ คือ

ก. ราชคหฺ เป็นนามนามชนิดอสาธารณนาม ๑

ข. คัพพฺมโนคฺณะ เข้าสมาสแล้วนิยมเอาสระที่สุตคัพพฺของตนเป็น โอ ได้เหมือนคำว่า มโนคฺโณ หมู่มแห่งมะ อโยมยฺ ของบุคคลทำด้วยเหล็กเป็นต้น เว้น วจ คัพพฺ ไม่นิยมเช่นนั้น แต่นิยมเอาสระที่สุตของตนเป็น อี เหมือนคำว่า วจิกฺมมฺ วจิทฺวารฺ ฉะนั้น ๑

ค. อายสฺมโต เป็นได้ ๒ วิภตติ คือ จตฺตถวิภตติและฉฺฉฐวิภตติ ๑

ฉ. อมฺห คัप्ทํ เป็นสัพพนามชนิดปริสสัพพนาม ฯ

ง. โต ปัจจัย เป็นเครื่องหมายตติยวิภคติและปัญจมีวิภคติ ส่วน ตฺถ ปัจจัย เป็นเครื่องหมายสัตตมีวิภคติ ฯ

๔. ในอาขยาตแบ่งธาตุเป็น ๒ ชนิด ฯ สกัมมธาตุ เป็นได้ ๔ วาจก คือ กัตตฺวาจก กัมมฺวาจก เหตุกัตตฺวาจก และเหตุกัมมฺวาจก ส่วนอกัมมธาตุ เป็นได้ ๓ วาจก คือ กัตตฺวาจก ภาวฺวาจก และเหตุกัตตฺวาจก ฯ

อุทฺปาติ ประกอบด้วยเครื่องปรุง คือ อุ บทหน้า ปท ธาตุลง อ ปัจจัย แปลง อ วิภคติหมวดอชฺชตฺตนิ เป็น อี แล้วลง อ อาคม หน้าธาตุ ได้รูปเป็น อุ-อฺปาติ แล้วลง ท อาคม สำเร็จรูปเป็น อุทฺปาติ ฯ

วิโสธเย ประกอบด้วยเครื่องปรุง คือ วิ บทหน้า สฺฐ ธาตุ ลง ฌย ปัจจัย ปัจจัยที่เนื่องด้วย ฌ พุทฺธํ อุ ที่ สฺฐ ธาตุ เป็น โอ ลง เอยฺย วิภคติหมวดสัตตมีวิภคติ ลบ ยฺย คงไว้แต่ เอ สำเร็จรูปเป็น วิโสธเย ฯ

๕. ปัจจัยนามกิตก์แบ่งเป็น ๓ พวก ฯ และใช้ต่างกันดังนี้ คือ

กิตฺปัจจัย ใช้สำหรับประกอบกับศัพท์ที่เป็นกัตตฺรูปอย่างเดียว

กิจฺปัจจัย ใช้สำหรับประกอบกับศัพท์ที่เป็นกัมมฺรูปและภาวฺรูป

กิตฺกิจฺปัจจัย ใช้สำหรับประกอบกับศัพท์แม่ทั้ง ๓ เหล่า คือ กัตตฺรูป กัมมฺรูป และภาวฺรูป ฯ

จิวฺรปารฺปนํ (จาน) ลง ยฺ ปัจจัย เป็นกัตตฺรูป อธิกรณสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า จิวฺร ปารฺปนฺติ เอตฺถติ จิวฺรปารฺปนํ (จาน) ฯ

โคโป ลง กฺวิ ปัจจัย เป็นกัตตฺรูป กัตตฺสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า คาโว ปาเสตีติ โคโป ฯ

หรือลง ฌ ปัจจัย เป็นกัตตฺรูป กัตตฺสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า คาโว ปาตีติ โคโป ฯ

หรือลง ฌ ปัจจัย เป็นกัตตฺรูป กัตตฺสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า โคเปตีติ โคโป ฯ

ทฺลฺลโก ลง ชฺ ปัจจัย เป็น กัมมฺรูป กัมมฺสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า ทฺลฺลเกน ลพฺปะตีติ ทฺลฺลโก ฯ

๖. นามศัพท์ ๒ บท มีวิภคติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน คือ เป็นนามนาม บทหนึ่งเป็นวิเสสนะ คือเป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนามทั้ง ๒ บท มีบทอื่นเป็นประธาน ที่ทำนย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่ากัมมธารยสมาส ฯ

มี ๖ อย่าง คือ

วิเสสนปุพฺพโท	วิเสสนุตฺตรปโท
วิเสสโนภยปโท	วิเสสโนปมปโท
สมภาวนปุพฺพโท	อวชารณปุพฺพโท ฯ

เทวมนุสฺสปุชิต (สตุถา) เป็นตติยาดับปฐิสสมาส มีอสมมาตรวันทวสมาส เป็นภายใน
ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

อ.ทวัน.	วิ. เทวา จ มนุสฺสา จ เทวมนุสฺสา
หรือ	วิ. เทโว จ มนุสฺโส จ เทวมนุสฺสา
ต. ตับ.	วิ. เทวมนุสฺเสหิ ปุชิต เทวมนุสฺสปุชิต (สตุถา) ฯ

อนฺโตเคหฺ เป็นนิปาตปุพฺพกัณฑ์ภาวสมาส

ตั้งวิเคราะห์ว่า เคหสฺส อนฺโต อนฺโตเคหฺ ฯ

๗. เสฏฺฐัตถิต มีปัจจัย ๕ ตัว ฯ คือ ตร, ตม, อียิสฺสก, อีย, อิกฺข ฯ

อรหตฺตํ ลง ตต ปัจจัย ในภาวตถิต

ตั้งวิเคราะห์ว่า อรหโต ภาโว อรหตฺตํ ฯ

เทรณฺณโก ลง ณีก ปัจจัย ในตรตยาตถิต

ตั้งวิเคราะห์ว่า หิรณฺณेषุ นียุตโต เทรณฺณโก ฯ

อฏฺฐโม ลง ม ปัจจัย ในปรณตถิต

ตั้งวิเคราะห์ว่า อฏฺฐนฺนํ ปรณํ อฏฺฐโม ฯ